

DISSERTATIO CRITICA
DE
ORTU ET INCREMENTIS
LINGUAE LATINAE,

QUAM,
VENIA ORDINIS AMPLISSIMI PHILOSOPHORUM
AD AURAIUM INCLYTUM ATHENÆUM,

P. P.

JOHANNES GABRIEL LINSÉN,

PH. MAG., LITTERAT. ROMAN. ADJUNCTUS,

ET

CAROLUS MAGNUS LIMON,

STIPEND. PUBL., SATACUNDENSIS,

In Audit. Medico die XIX Novembris MDCCCXIV,
horis ante meridiem solitis,

P. IV.

ABOÆ, TYPIS FRENCKELLIANIS.

Sed hæc hæcenus. Alia jam ad quæstionem, quam movimus, solvendam haud minimi momenti res est tangenda. Constat enim, mox post urbem conditam callido atque violento Romuli consilio (e) Romanorum pubem raptarum virginum matrimoniis esse adornatam, quamobrem bella erant sæva ei gerenda cum vicinis populis, in primis autem cum Sabinis periculofum. Quod tamen præter spem feliciter est compositum mirandumque illum tritium & lacrymantium intercessione feminarum habuit eventum, ut non modo pax facta sit læta, sed una etiam civitas ex duabus, conferentibus omne imperium Romam Sabinis hancque ita geminantibus (f).

F

Hi

---

e) *Raptas sine more* dicit VIRGILIUS, *Æn.* VIII, 635. Minime tamen illud ex nostris moribus æstimandum. Barbaræ enim gentes haud ita scrupulose metiuntur jura, quæ ad personam hominis pertinent. Quin potius in robore tam corporis quam animi omnem sitam putant viri præstantiam & dignitatem, quacunque sit ratione prolatum in lucem. Neque sexus ipse muliebris virum quemque animo vehementi & audaci maxime præcellentem propensissimus non suspicit, & cedere victori plerumque gaudet haud blandissimo. Igitur etiam DIONYSIUS dicentem inducit Romulum, rapinam illam non ad contumeliam spectasse, sed conjugium, docentemque, morem hunc ipsorum Græcorum (Theseus e. c. rapuit Helenam, ut legimus apud PLUTARCHUM) fuisse antiquissimum, & qui maximum decus detulerit expetitis ad nuptias mulieribus. L. II, c. 31. Cfr. LIVIUS, L. I, c. 9. Etiam apud antiquos Scandianos, gentem tam generosam & æquitatis amantem, violenti ejusmodi tori consortes factas scimus feminas.

f) LIVIUS, L. I, cc. 9-13. DIONYSIUS, L. II, cc. 31-48.

Hi igitur haud spernendam expleverunt partem Romanæ propaginis: quam etiam ex duobus constare principiis — gente Latina & Sabina — aperte indicant auctores (g), & nomen etiam probat Quiritium, quo inclauere Romani (h). Quæ conjunctio, si cum pace Romanos inter constituta & Albanos confertur, magis etiam est admiranda. Certe animam movet tenerum & supplicum Sabinarum mulierum imago, quarum magnam fuisse vim in gente altera alteri concilianda, in confesso est. Probam produunt & placidam cum femineæ mentis tum Sabini sanguinis (i) indolem: — dignissimæ prole. Ao genitricis Romanarum eximia morum venustate insignium

matro-

g) OVIDIUS, *Metam.* XIV, 831.

h) SERVIUS, *ad Æn. VII*, 708: "Priscique Quirites, id est Sabini. Prisci autem ideo, quia post fœdus Tatii & Romuli placuit, ut quasi unus de duobus fieret populus, unde Romani *Quirites* dicti sunt, quod nomen Sabinorum fuerat a civitate *Curibus*, & Sabini a Romulo *Romani* dicti." Scilicet non omnis gens Sabina in societatem Romanorum est adjuncta; sed Curium tantum incolæ, quos PLINIUS, *Hist. nat.* L. III, c. 12, & FESTUS Curense appellat. Neque tamen non alii etiam Sabini Romam postea migrarunt. Sic e. c. post Tarquinium ejectum Appius Clausus, deinde Claudius Romæ appellatus, gentis nobilissimæ Claudiæ auctor (*Æn.* VII, 708. Cfr. SVETONIUS, *Tib.* c. 1; TACITUS, *Annal.* LXI, c. 24), ab Regillo Sabina urbe magna clientium comitatus manu Romam transfugit, seditione orta inter populares. LIVIUS, L. II, c. 16. De nomine *Cures* vide infra.

i) HORATIUS, *Epod.* II, 39-42.

matronarum (k), quæ in Græcanici ingenii & Romani vehementer inter se repugnantis adumbratione vel maxime tenent oculos (l). Uxoribus tamen solis hæc conjunctio non videtur adscribenda. Salva ipsarum veneranda pietate suspicari liceat, cognationem quandam inter hasce gentes intercesisse. Haud enim scio, an sine ulla linguæ atque morum similitudine illud vix potuerit efficere sedatus tantum animorum nuper placato-

F 2

rum

k) Clarissimum testimonium honestæ atque pudicæ vitæ nurius tribuit Romanis Dionys. L. II, c. 26. Loquimur tamen de bonis temporibus. Vitia, quæ mulierum etiam apud Romanos sæculo Augusti infecere mentem turpissima, cognosci possunt ex opere elegantissimo C. A. BÖTTIGER, *Sabina oder Morgenxenen im Putzzimmer einer reichen Römerin*, 2 Thle. 2te Aufl. Leipz. 1806.

l) In Cornelia & Aspasia quanta differentia! Valuerunt ea gratia atque dignitate apud Romanos feminæ, quæ nobilem his inspiraret animum & virtutes pulcherrimas procrearet. Ea quoque re congruere videntur prisca Romani cum vetere septentrionalium populorum consuetudine: & quadrant optime in illos, quæ de Teutonis antiquis ex TACITO (*German.* c. 8. *Hist.* L. IV, c. 61) narrat v. MÜLLER. "Die Liebe der Frau, ihre standhafte Treue schien das erste Glück, das natürlichste Gefühl: die Weiber besorgten das ganze Haus; verdienstvoll war ihr Leben, und nicht ohne Einfluss auf die Rathschläge der Männer: ehrerbietig frug man die alte Welleda, der die Götter die Zukunft öffneten." (Ita Numa suam Egeriam). L. c. I Th. p. 460. Hæc autem ne nimis digredi censeantur, rogamus, a proposito. Visa sunt nobis veluti præsignificanda, cum feminis haud parum debere Latinam linguam infra sumus ostensuri.

rum habitus, etſi maxime attrahit ad amicitiam, ſeminarum etiam precibus adjutus. Neque deſunt argumenta, quæ illam fere confirmant conjecturam. Principio haud ſunt præternitenda, quæ de Latini regia canit VIRGILIUS. Deſcriptionem, etſi longiorem, juvat heic adjungere.

Ille intra tecta vocari

*Imperat, & ſolio medius conſedit avito.
Tectum auguſtum, ingens, centum ſublime columnis,
Urbe fuit ſumma, Laurentis regia Pici,
Horrendum ſylvis & religione parentum.
Hinc ſceptra accipere & primos attollere faſces
Regibus omen erat: hoc illis curia templum:
Hæc ſacris ſedes epulis: hic ariete caſo.
Perpetuis ſoliti patres conſidere menſis.
Quin etiam veterum effigies ex ordine avorum
Antiqua ex cedro: Italusque paterque Sabinus
Vitiſator, curvam ſervans ſub imagine ſalcem,
Saturnusque ſenex, Janique biſfrontis imago,
Veſtibulo adſtabant: alique ab origine reges,
Martia qui ob patriam pugnando vulnera paſſi.
Multaque præterea ſacris in poſſibus arma:
Captivi pendent currus curvæque ſecures,
Et criſtæ capiti & portarum ingentia clauſtra,
Spiculaque, clypei que ereptaque roſtra carinis.
Ipſe Quirinali lituo parvaque ſedebat.*

Succinctus trabea, lavaque ancile gerebat

Picus, equum domitor (m).

Quis res mere fictas heic poëtam loqui contendat (n)? —
Deinde ipsam popularem Sabinorum religionem cum Romana
illa comparatam indicio esse putamus communis harum natio-
num

m) *Æn.* VII, 168, fqq.

n) Tantum tamen abest, ut omnia, quæ heic dicit poëta, historicam mereantur fidem, ut manifeste multa ad sui ævi similitudinem more solito fingat. Sic e. c. *tectum illud urbe summa augustum & centum sublime columnis* domus Octavianæ in Palatio conditæ refert formam, & reges isti antiqui, cum *fascēs attollunt*, cet., non nisi Romanorum mores imitantur. Quod etiam magis valet in currus, secures, cristas capitum, erepta carinis rostra, quæ in sacris positis pendebant. Effigies vero avorum antiqua ex cedro secundum poëtae sententiam imaginibus majorum, quas in atriiis servabant Romani, respondere nobis videntur. Negat id quidem HAMMARSKÖLD, illasque appellat "förgudade Idealer af Italiens äldste bebyggare." Concedimus hoc facile, si statuendum erit, quid revera fuerint *Italus, Sabinus, Saturnus, Janus*; poëta autem heic alia prorsus eos offert specie; hanc poscunt explicationem verba: *aliquæ ab origine reges* (i. e. ejusdem stirpis ac Latini: "Kungar af ätten." ADLERBETH. Minus scilicet commodè quidam Aboriginum reges interpretantur). Neque antiquis temporibus numinum ulla in Italia existerunt simulacra, ut infra videbimus. — Cum autem in avos Latini patrem referat Sabinum Maro, de cognatione Romanorum & Sabinorum cui non libet suspicari? Etiam *Quirinalis litui* heic factam mentionem pro sola prolepsi vix habendam putamus. V. not. fqq.

num originis. Constat enim, Sabinis æque ac Romanis Martis dei cultum in summo fuisse honore (o). Quid? quod in anti-

- o) OVIDIUS, *Fast.* III, 85-96. Martem dicit VARRO *acceptum a Sabinis*, ubi *Mamers* nominaretur. *De L. L.*, L. IV. — Cultum Martis in Italia percontati id ex annalibus eruius, divum hunc duplex habuisse cognomen. Dicebatur nempe aut Mars Gradivus, aut Mars Quirinus. Priore designabant nomine Martem, cum in pugnam procedens (a *gradiendo* scil.) cogitaretur, cruentus, sævus, vehemens; placidus autem a pugna redux, satiata ira de victoria triumphans, Quirinus appellabatur. Quod nomen a Sabina voce *quiris* (*curis*) deducitur, hastam significante. Ejusmodi hasta sceptri loco reges usi sunt Sabini (ex more apud gentes sollemni antiquissimas, ut Homericum nobis ostendit *δῶρυ αἰσίδηγον* atque *σκήπτρον*. Cfr. *Æn.* VI, 760 & XII, 266-211); quam ob causam belli deus eadem fuit decoratus. Probat illud SERVIUS, *ad Æn.* I, 296, sq. "Mars, inquit, quum sævit, Gradivus dicitur; quum tranquillus est, Quirinus." Inde cives Romani togati Quirites dicebantur, proprie autem, cum e bello redirent. Canit ad Augustum HORATIUS, *Carminum* L. II, od. VII, vs. 3, sq.

Quis te redonavit Quiritem

Diis patriis —;

& quando VIRGILIUS, *Georg.* III, 27, sq. effatur:

In foribus pugnam ex auro solidoque elephanto

Gangaridum faciam, victorisque arma Quirini —,

eundem intelligit imperatorem, qui subacta India paceque restituta victor Quirinus saluari meruit. Inde Romuli profectum est illustre cognomen. Victoriarum scil. gloria cumulatus ad astra venit Martis filius jure dictus Quirinus. Neque huic repugnare putandum

antiquissimis Sabinæ gentis fabulis eadem fere de ortu ipsius
pro-

est, quod locum convicii in milites ignavos & timidos nomen obtinuit Quiritium (TACIT. *Annal.* L. I, c. 42. SVETON. *Cæs.* c. 70. ÆLIUS LAMPRIDIUS, *vita Alex. Severi*, c. 52. LUCANUS, *Pharsalia*, V, 358): potuit enim in hanc flagitiosam prima ejus honesta sensum abire significatio. — Patefactam sic etiam putamus viam ad hunc explicandum versum:

Tertiaque arma patri suspendet capta Quirino,

Æn. VI, 859, quem difficilem habuerunt interpretes. Cum enim patrem Quirinum heic Jovem vocari Feretrium, quippe cui Romuli lege spolia opima essent ferenda, nemo sit negaturus: statuere licet, his verbis usum poetam, quia Martis erat Jupiter parens, ei que victor revertens dux spolia suspendit. Elucet hoc etiam ex HORATIO, *Carm.* L. IV, od. XV, 8 sq., Cæsaris celebrante ætatem, quod

vacuum duellis

Janum Quirini clausit.

Cfr. SVETON. *Aug.*, c. 22. MACROBIUS, *Saturnal.* L. I, c. 9. Perperam hinc judicatur, jam a Romulo templum Jani Romæ esse conditum. Melius, ut nobis videtur, ex his efficitur, verbo Quirini subjici notionem victricibus armis partæ pacis huicque conjunctæ felicitatis.

Canæ Fides & Vesta, Remo cum fratre Quirinus

Jura dabunt.

— *Litus Quirinalis* quid sibi velit, paucis etiam erit explicandum. Existimamus dignitatem auguralem ævo antiquissimo regulorum Italicorum proprium & forsitan primum fuisse munus: quod

proferuntur, quæ de Romulo Martis fatu edito tradita sunt (p). Saturnum quoque coluerunt tam Sabini quam Romani (1). Vestigia igitur similitudinis inter linguam Latinam illamque Sabinorum, quæ apparent, antiquiora forsitan sunt Tatii & Romuli ævo (r).

Quæ

---

nobis svadent præclara insignia (lituus, trabea, cet.), quibus erant augures ornati. Romulus saltem & rex fuit & augur. Confirmat illam sententiam vox *augustus*, cujus verius etymon videtur *augur*, quam *augeo*. Cum igitur hasta illa Sabina, quæ iuris, regium fuerit insigne; facile perspicitur, cur lituum auguralem poëta appellet *Quirinalem*.

p) DIONYSIUS, L. II, c. 50.

q) VARRO, *de L. L.* IV.

r) Cernitur ejusmodi vestigium in nummis Samnitum (Sabinorum stirpis). JOSEPHUS ECKHEL nummum quendam describens Samniticum, in quo exstat inscriptio *Mutil. Embratur*, docet, huic voci in Latinorum lingua respondere vocem *Imperator*: e quarum appellationum similitudine satis manifesta non male videtur colligendum, cognatas fuisse Samnitum seu Sabinorum atque Romanorum linguas. Addit hæc: "Revera supremus Samnitum dux Livio plerumque dicitur *Imperator*, quæ loca congescit Oliverius." *Doctrina numorum veterum*. P. I, Vol. I. Vindob. 1792, p. 103, sq. — "*Alpes* a candore nivium dictæ sunt; quia perpetuis fere nivibus albescunt. Sabini enim *alpum* dixere, quod postea Latini album: unde *Alpium* nomen." FESTUS. "*Famuli* origo ab Osciis dependet, apud quos servus *famel*: unde & *familia* vocata." Idem, *Cfr. not. sq. u.*